

Чи здолає корупцію патріотизм?

Перший бізнес-форум української діаспори та закордонних друзів України відбувся в травні в Києві під гаслом «Українці світу – для України».

Ініціатори та співorganizатори, а це Торгово-промислова палата України та Українська Всесвітня Координаційна Рада, на прохання ділових кіл України та світового українства виконують рішення VI-го Всесвітнього Форуму Українців, який проходив у серпні 2016-го в нашій столиці.

Двадцятимільйонну українську діаспору, яка проживає в 49 країнах на всіх континентах, представляли бізнесмени з 16 держав і не тільки українці з походження. Про це говорили, відкриваючи зібрання, Президент Торгово-промислової палати **Геннадій Чижиков** і Голова УВКР **Михайло Ратушний**. Підтримати всі ділові ініціативи патріотичних українців обіцяв у переданому вітанні Прем'єр-міністр України **Володимир Гройсман**.

Наша держава сьогодні конче потребує залучення іноземних інвестицій у розвиток багатьох галузей економіки: це виготовлення сільськогосподарської техніки, переробка сільськогосподарської продукції, фармація, енергетика, авіація. Україна є привабливою для іноземних компаній і через санкції проти Росії. Але навіть і за таких умов інвестиції не збільшуються, а зменшуються.

Про це зробив ґрунтовну доповідь народний депутат України, голова міжфракційного об'єднання «Світове українство» у Верховній Раді **Іван Крулько**. – Маємо дещо парадоксальну ситуацію, – заявив він, – коли фактично саме українська діаспора та заробітчани є основними інвесторами в Україні. Приміром, торік вони перерахували в етнічну батьківщину через банки, платіжні системи та неформальні канали 5,4 млрд доларів, або 5,8 відсотків ВВП. Тоді як іноземні інвестори вклали в нашу економіку 4,4 млрд. дол. Це більше, ніж 2015 року, коли було 3,7 млрд. Та якщо подивитись на структуру інвестицій, то основна їх частина – це конвертовані в капітал субкредити материнських структур іноземних банків. А в реальну економіку, в промисловість вкладено лише понад 500 млн дол. Ці гроші, як і надходження Міжнародного валютного фонду, не сприяють входженню України в європейське майбутнє.

То чи доречною є ініціатива Президента України про заборону подвійного громадянства, яку не підтримують представники діаспори?

За опитуванням Європейської бізнесової асоціації (European Business Association), іноземні інвестори готові вкладати кошти в Україну, але лише за подолання корупції, створення справедливого суду, полегшення ведення бізнесу в Україні, перетворення митної та податкової служби в сервісні, які працюють для людей. Є над чим задуматись нашій владі, чи не так? Ці проблеми зумовлює не російська агресія...

Є над чим задуматись нашій владі, чи не так? Ці проблеми зумовлює не російська агресія...

З колегою погодився народний депутат України **Сергій Рудик**. Безвізовий режим – це тільки початок завоювання Україною європейського простору. Але він не забезпечує сприятливих умов для ведення бізнесу. Іноземні інвестори тестуватимуть їх перед тим, як його розпочинати.

– Ще наприкінці лютого, я персонально звернувся до всіх послів в Україні з пропозицією відвідати Кам'янський, Смілянський та Черкаський райони. Всі мої ме-

седжі дуже прості: інвестуйте в підприємства мого, 198 виборчого округу, створіть тут нові робочі місця, платіть тут податки, і, певна річ, заробляйте кошти! – закликав він. – Переконаний, що сприятливе географічне розташування та наявність корисних копалин має підштовхнути інвесторів до прийняття правильних рішень.

Але досліджуючи застосування інноваційних підходів до залучення іноземних інвестицій у розвиток економічного та туристичного потенціалу Черкащини, депутат звернув увагу на відсутність хороших доріг. Він дуже надіється на державну програму, яка до 2020 року забезпечить розвиток транспортної інфраструктури.

Схожа проблема і в туристично привабливому Ніжині, який Микола Томенко включив у свій проект малих міст «Сім чудес України». Автор цих рядків, працюючи один час у Ніжинському краєзнавчому музеї імені Івана Спаського, розробила сім екскурсійних маршрутів, що через минуле рідного міста відкри-

Анастасія Кравець і Тарас Демкура

вають історичне минуле Батьківщини. Це один із проектів Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою, з яким можна ознайомитися на сайті Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Але ж туристична інфраструктура включає в себе не тільки історичні й культурні пам'ятки, видатні постаті, а й зручний сервіс.

Туризм – третя галузь економіки в Європі. Вона наповнює державну скарбницю в таких чарівних закутках як князівство Андорра, де трьомстам українцям природній пейзаж нагадує рідні Карпати. Про це захоплено розповіла президент асоціації українців **Анастасія Кравець**. А **Марину Трегубенко** Андорра приваблює насамперед інвестиційним кліматом. Князівство успішно розвиває малий і середній бізнес за рахунок низьких податків. – На Україні може й усього життя не вистачити, щоб подолати законодавчі бар'єри й адміністративний тиск, про які говорили оратори переді мною, – зробила вона таке резюме.

Позитивним досвідом співпраці із УВКР і Світовим конгресом українців поділився віце-президент Міжнародної торгової палати ICC-UKRAINE в Тернопільському представ-

ництві **Тарас Демкура**, що презентував центр трансприкордонної співпраці «Трансіперія», який активно діє на Тернопільщині. Це й видавнича, й виставкова діяльність, і обміни делегаціями.

А **Ярослав Олач** в інвестиційному економічному фонді в Нью-Йорку зібрав українських бізнесменів, які понесли моральні й матеріальні збитки від діяльності на етнічній батьківщині. Їхнього патріотизму виявилось замало для подолання несприятливої української політики. На його думку українці світу зможуть економічно розвивати Україну лише за умови безподаткового бізнесу.

Пан Олач брав участь у бізнес-форумі української діаспори, який Президент Віктор Ющенко організував у Нью-Йорку. В травні 2017-го він називав у Києві ті ж проблеми.

Вони враховані в прийнятому меморандумі. Учасники київського зібрання звернулися до Президента та Уряду із пропозицією розробки та відновлення Державної програми співпраці з українцями за кордоном.

Надія ОНИЩЕНКО

ВІЗИТИ

В Європу через Польщу

11 травня 2017 року Рада Європи схвалила безвізовий режим України з Євросоюзом. Символічно, що саме цього дня в Ніжин завітали поважні гості з Польщі: Надзвичайний і Повноважний посол Республіки Польща в Україні Ян Пекло, Генеральний консул Республіки Польща в Києві Томаш Дедерко, а також голова Співки поляків України Антоній Стефанович, головний редактор єдиної в Україні польськомовної газети «Dziennik Kijowski» Станіслав Пантелюк і його заступниця Анжеліка Плаксіна.

Після урочистого підняття державних прапорів та Євросоюзу гості вшанували пам'ять померлих біля Польського меморіалу, відвідали римо-католицький костел Парафії Святих Апостолів Петра і Павла.

Наше місто географічно й історично належало до Європи ще з давніх часів, адже мало важливе торгово-економічне, культурне й оборонне значення. Саме тому в XVII столітті польський король Сигізмунд III надав місту Магдебурзьке право, яке розвинуло самоврядування в нашому краї. На цьому акцентував увагу міський голова Анатолій Лінник. Він відзначив заслуги президента Ніжинської культурно-просвітницької Співки поляків «Астер» Фелікси Белінської у зміцненні культурних зв'язків між Польщею та Україною, відродженні та популяризації звичаїв і традицій польської культури. «Я служу своїй нації й Україні, бо я в ній

живу», – подякувала пані Белінська й запросила польських дипломатів і гостей до Гоголівського вишу на фестиваль польської культури.

Хлібом-сіллю почесну делегацію біля старовинного корпусу зустрічали ректор університету Олександр Самойленко, перший проректор Олександр Бойко, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Олександр Мельничук, декан філологічного факультету Олександр Забарний, представники міської та районної адміністрацій.

Олександр Самойленко в розмові з паном Послом висловив упевненість у поглибленні співпраці між вишами Республіки Польща та Ніжинським держуніверситетом імені Миколи Гоголя у сфері вивчення культурно-історичного спадку наших народів, досліджень у галузі фундаментальних і прикладних наук, підготовки фахівців з освіти, науки, культури, історії та мистецтвознавства.

Присутніх вітали лауреат міжнародних конкурсів і фестивалів України

й Європи, володар золотої медалі першої Всесвітньої хорової олімпіади молодіжний хор «Світич» під керівництвом заслужених діячів мистецтв України професорів Людмили Шумської та Людмили Костенко, оркестр народних інструментів під орудою народного артиста України Миколи Шумського, танцювальний колектив «Вікторія» (художній керівник – Вікторія Вишнева), дитячий ансамбль польської пісні «Гвядзечка» (художній керівник – Катерина Ровенчин), ансамбль троїстих музик «Перець» Ніжинського районного будинку культури (керівник Олександр Кушенко).

Олена ІВАНИЦЬКА

Невичерпний світ Гоголя

У рідних пенатах Миколи Гоголя, в Ніжинському державному університеті його імені, відбулася XIII Міжнародна конференція «Микола Гоголь і сучасний світ: проблеми вивчення». Модераторами наукового зібрання були доктор філологічних наук, професор, керівник Гоголезнавчого центру Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, завідувач сектору слов'янських літератур Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Павло Михед і доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янської філології, компаративістики та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, заслужений діяч науки і техніки України Григорій Самойленко.

Конференцію відкрили ректор нашого вишу Олександр Самойленко та декан філологічного факультету Олександр Забарний. «За 212 років Ніжинська вища школа вивчила багатьох відомих діячів науки й культури, але найяскравішою зіркою залишається Микола Гоголь. Кожна конференція – це новий крок у гоголезнавстві, адже саме тут відкриваються нові аспекти дослідження художньої спадщини митця», – наголосили вони.

Виступ Олександра Киченка, доктора філологічних наук, професора кафедри зарубіжної літератури, методики навчання й теорії літератури Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького, викликав надзвичайний інтерес аудиторії. Він аналізував плідну роботу ніжинської школи в царині гоголезнавства, сформулював чотири потужних напрямки вивчення творчості Гоголя саме в Ніжині. Це текстологія, біографія, поетика й компаративістика. Науковець наголосив на визначальному значенні єдиного в Україні Гоголезнавчого центру при Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя.

Про Афінську школу міста «N» у «Мертвих душах» Гоголя блискуче доповідав Юрій Джулай, кандидат філософських наук, доцент Національного університету «Києво-Могилянська Академія». Григорій Самойленко зосередив увагу слухачів на переробці повісті М. Гоголя «Тарас Бульба» в контексті українського національного руху другої половини XIX ст. Тетяна Дзюба, доктор наук із соціальних комунікацій, професор кафедри української літератури та журналістики нашого університету, дослідила тему «Микола Гоголь в літературно-естетичній концепції Михайла Драгоманова».

Голова Всеукраїнського педагогічного товариства, духівник Північного вікаріатства м. Києва, протоієрей Анатолій Затовський у своїй доповіді назвав Гоголя пророком православної культури. Адже головний шлях письменник бачить у поверненні до церкви. Гоголь прагне наблизити людей до Бога та викоринити недоліки в самому собі. Він навіть говорив: «Я же теперь больше гожусь для монастыря, а не для жизни светской».

З великою цікавістю заслухали доповідь Павла Михеда про книгу і профетизм Миколи Гоголя. Дослідник наголосив на тому, що вся історія Гоголя-митця, як і Гоголя-мисленика, була сформована й відкоригована книгою, звідки письменник черпав той комплекс ідей, що визначав його творчі пошуки. З книгою Гоголь пов'язує не лише своє життя, а й спасіння християнського світу від змертвіння людських душ. Історія Гоголевого спілкування з книгою стала формою реалізації його апостольського покликання, що й визначило його творчу кар'єру і такий трагічний фінал його письменницької й людської долі.

Склад конференції був доволі поважним і представницьким. Серед учасників – науковці, громадські діячі, літератори з багатьох міст України (Києва, Чернігова, Дніпропетровська, Одеси, Черкас, Чернівців, Сум, Бердянська, Дрогобича), а також із Грузії, Росії та Сполучених Штатів Америки. Учасниками цього високоповажного наукового зібрання стали авторитетні науковці Володимир Звиняцьковський, Семен Абрамович, Володимир Казарін, Тетяна Лебединська, Юрій Бондаренко, Олександр Морозов, Наталія Сквіра, а також письменниця зі США Ірен Забитко.

У роботі конференції було передбачено чотири секції: «Гоголь і християнська культура»; «Гоголь і народна культура»; «Гоголь та світовий літературний процес»; «Гоголь й українська література». Відбувся плідний обмін думками та обговорення дискусійних проблем сучасного трактування творчої спадщини письменника та накреслено нові вектори сучасного гоголезнавства.

Вчені вже вкотре намагалися віднайти містичний код Миколи Гоголя. Невичерпний світ письменника й досі привертає увагу дослідників та відкриває нові обрії для літературознавчих пошуків.

Професор Павло Михед у Гоголівській аудиторії університету

Ірина СТРЕБКОВА
Фото автора

ЗАПОВІТ НІЖИНСЬКИХ ГРЕКІВ

Документи гетьманської канцелярії Богдана Хмельницького, датовані 1657 роком, засвідчили нове унікальне явище в історії України – появу грецької спільноти міста Ніжин. Купці-емігранти переважно грецького походження та православного віросповідання, що в цей час активно переселялися з окупованого Османською Туреччиною Балканського півострова на сусідні християнські землі, обрали Ніжин, на той час впливовий адміністративний, економічний та торговельний центр Лівобережної України, осередком свого перебування. Уряди Гетьманщини, а згодом і Російської імперії, заохочуючи до переселення в Ніжин та активної комерційної діяльності, надавали грекам економічні пільги та юридичну автономію. Домінуюче становище в економічному житті регіону та суттєвий приток капіталів дозволили ніжинським грекам поживати суспільне й громадське життя Ніжина XVII-XVIII ст.

Поступово, за часів гетьманування Івана Самойловича та Івана Мазепи, грецька національна меншина Ніжина зміцнює своє економічне та соціальне становище, перетворюється на впливову суспільну структуру та об'єднується в релігійно-комерційну корпорацію – Ніжинське грецьке православне братство. На рубежі XVII-XVIII ст. ніжинські греки будують у місті власні православні храми, при яких починають діяти школа, шпиталь, суд грецького братства, а згодом – і орган автономного самоврядування грецької спільноти – Ніжинський грецький магістрат. На авторитетну думку дослідників, період бурхливого розквіту грецької громади Ніжина припадає на другу половину та кінець XVIII ст. Діяльність ніжинських греків поступово занепадає у XIX ст. і завершується скасуванням юридичної автономії у зв'язку з міською реформою 1872 року.

Архівну та книжкову спадщину ніжинських греків у різні часи та в різних аспектах досліджували вчені Ніжина та Києва. Науковий інтерес посилювався в Греції і в Україні наприкінці XX століття після проголошення нашою державою незалежності. Його активізувало і створене 1999 року Ніжинське міське товариство греків імені братів Зосимів, очолюване Ларисою Мілосовою. Нащадки

ніжинських еллінів науковими конференціями, видавничою і просвітницькою діяльністю, підтримані Посольством Греції в Україні, захопили друзів еллінів, які не мали грецького походження, як у Греції, так і в Україні.

360-й річниці універсалу Богдана Хмельницького, наданого ніжинським грекам, 330-й річниці заснування Ніжинського грецького братства та 200-річчю відкриття Ніжинського грецького училища присвятили Міжнародну наукову конференцію «Грецька громада Ніжина: історія та сучасність» у Ніжинському держуніверситеті імені Миколи Гоголя. Організатори з Греції та України зібрали науковців з Києва, Ніжина, Чернігова, Одеси, Харкова, Дніпра, Херсона, Сімферополя, Житомира, Вінниці, які досліджують україно-грецькі відносини, що позитивно впливають на розвиток культури й економіки наших держав.

Українців захоплює патріотизм ніжинських греків, які змушені були проживати на чужих теренах, але при цьому продовжували підтримувати етнічну батьківщину. На це наголошували у вітальних промовах ректор Гоголівського вишу, доцент кафедри історії та міжнародних відносин Олександр Самойленко, перший проректор, професор кафедри історії України Олександр Бойко, Президент Товариства грецько-сербсько-української дружби та співпраці, протоіерей Сотириос Коскоріс.

Під час вивчення фондів університетської бібліотеки вдалося виявити низку унікальних видань XVIII-XIX ст., пов'язаних із благодійною діяльністю грецьких мільйонерів-меценатів братів Анастасія, Зоя та Миколи Зосимів. З кінця 1770-х років вони мешкали переважно в Ніжині і свої прибутки витрачали на просвітницьку та видавничу діяльність. У найкращих друкарнях Європи вони власним коштом

видавали величезну кількість навчальної, релігійної, історичної та класичної літератури: словники, твори грецьких богословів-просвітителів Євгенія Булгаріса та Нікіфора Теотокі, з якими були у дружніх стосунках, започаткували видання повної антології грецької античної літератури під загальною назвою «Еллінська бібліотека» тощо. Видавничою діяльністю брати Зосими сприяли формуванню в XIX столітті новогрецької літературної мови. Окремі примірники своїх видань брати Зосими безкоштовно розсилали по бібліотеках та школах у місцях компактного проживання греків, зокрема, в бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту князя О.Безбородька та грецького Олександрівського училища. «Спочатку просвіта греків, а потім – створення Греції» – таким був життєвий девіз лібералів Зосимів.

2008 року Ніжин відвідала офіційна делегація на чолі з президентом Греції Каролосом Папуліасом. У Музеї рідкісної книги НДУ він ознайомився із шедеврами грецької бібліотеки та поклав вінок від імені народу Греції на могилу братів Зосимів на грецькому кладовищі Ніжина, яку ніжинці віднайшли і відновили в 90-х роках XX століття.

Так почалося повернення історичної пам'яті й виконання заповіту ніжинських греків. Про це доповідав на пленарному засіданні завідувач кафедри світової літератури та історії культури Гоголівського вишу, доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки й техніки України Григорій Самойленко.

Значна частина видань грецької колекції походить з бібліотеки Ніжинського Олександрівського училища, яке було відкрите 22 січня 1817 року за наказом імператора Олександра I (на честь якого й отримало назву) на базі парафіяльної школи грецького братства. Ініціатором створення училища став бургомістр Ніжинського грецького магістрату Стефан Кирилович Буба (Бубас), за зверненням якого грецька спільнота зібрала 24,5 тис. карбованців сріблом добровільної пожертви. На ці кошти для потреб училища облаштували окрему кам'яницю, яку подарувало грецьке товариство, забезпечили штат викладачів, упорядкували бібліотеку. Згідно зі статутом це було трикласне училище з підготовчим класом, яке навчало переважно дітей грецької громади, хоча серед його учнів були й представники інших станів міста.

Бібліотека Олександрівського училища була не тільки об'єктом піклування меценатів закладу, але, можна гадати, й успадкувала книжкові скарби своєї попередниці – парафіяльної грецької школи, адже на момент відкриття 1817 року в ній уже нараховувалося 639 назв книг у 1508 томах. Це були переважно класичні видання грецьких та латинських письменників доби античності, релігійна та навчальна література. За описом 1831 року бібліотека нараховувала 319 видань російською, 209 – німецькою, 500 – давньогрецькою та латинською мовами.

27 лютого 1887 року, відповідно до рішення Ніжинської міської Думи, бібліотека Ніжинського грецького Олександрівського училища влилася до складу фондового зібрання Ніжинського історико-філологічного інституту князя О.Безбородька. Виконуючи заповіт ніжинських греків, співробітники Музею рідкісної книги виокремлюють грецьку колекцію в каталог, який видадуть до кінця 2017 року.

Так звітував через 130 років перед нащадками греків і їхніми друзями директор бібліотеки імені академіка М.О.Лавровського Ніжинського дер-

жуніверситету імені Миколи Гоголя Олександр Морозов. Водночас, він висловив занепокоєння станом збереження грецьких архітектурних пам'яток: церкви Іоанна Богослова, збудованої коштами Івана Тернавіота, вже згаданого Олександрівського училища. До розв'язання цієї проблеми повинна долучитися міська влада, яка пишається занесенням Ніжина в числі малих міст до проекту Миколи Томенка «Сім чудес України».

Ми не повинні бути поганими учнями історії. Цю думку ніжинського професора Олександра Бойка підтримав і розвинув професор, заслужений діяч науки і техніки України, проректор з науково-педаго-

гованами. Італійською і французькою перекладав давньогрецьких поетів Анакреона, Піндара, Гесіода, турецькою – твори французького інженера С.Вобана з військово-інженерних і економічних питань.

Сини Іпсиланти Микола, Дмитро і Георгій 1819 року вступили в таємне революційне товариство «Філікі Етерія» (засноване 1814 року в Одесі), яке ставило за мету звільнення Греції шляхом збройного повстання. В квітні 1820 року його очолив Олександр Іпсиланти. 1821 року четверо синів князя підняли прапор боротьби за звільнення Еллади. Сьогодні батьківський дім, з якого вони йшли на священну справу, проданий київською владою комерційному банку.

Старший науковий співробітник Центру пам'ятокознавства НАН України і УТОПІК Сергій Зозуля стривожений сучасним станом і перспективами регенерації Грецького кварталу в Ніжині. Підвали Ніжинського грецького магістрату археологічно досліджує кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя Іван Кедун.

Учасники конференції продовжили наукову традицію ніжинських учених-антикознавців, які наприкінці XIX і на початку XX століття залишили помітний слід і в історії Новоросійського університету. Про них цікаво розповів на основі документів державного архіву Одеської області його головний науковий співробітник Сергій Березін.

Очевидно, треба погодитися з пропозицією протоієрея Сотириса Коскоріса і Генерального директора ТОВ ПВКФ «Сяйво» Миколи Шкурка про переведення наукових досліджень у практичну площину. На сучасному етапі розвитку україно-грецьких відносин доцільними будуть туристичні й комерційні обміни.

Надія ОНИЩЕНКО

На фото: Сотирис Коскоріс, Олександр Самойленко і Олександр Морозов.

гічної роботи та міжнародних зв'язків Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського Микола Корецький. Як голову Київського міського товариства греків імені Костянтина Іпсиланти його обурює ставлення київської влади до історичних грецьких пам'яток у столиці України. Великий патріот Греції, один із активних учасників національно-визвольної боротьби грецького народу проти османського іґа провів тут останні роки свого життя, з 1807 по 1816-ий. Як пише про князя Іпсиланти Світлана Мазараті, на відміну від більшості господарів-фанаріотів він відрізнявся гострим розумом, твердим характером, широтою поглядів і різнобічністю інтересів. Прекрасно володів давньогрецькою, латинською, арабською, турецькою, персидською, французькою, італійською і німецькою

БЕЗЦІННИЙ СПАДОК УКРАЇНЦІВ

Центральному державному архіву зарубіжної україніки 10 років

12 травня один із наймолодших архівів України – Центральный державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ) – відзначив своє перше десятиліття.

Своєю появою архівний осередок завдячує активній співпраці, з одного боку – дослідників української діаспори з зарубіжними українськими науковцями, а з іншого – відомих діячів української діаспори з українськими архівістами, зокрема Г. Боряком та К. Новохатським. Після багаторічних роздумів і обговорень ідею створення ЦДАЗУ було реалізовано 2007 року розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про утворення Центрального державного електронного архіву України та Центрального державного архіву зарубіжної україніки». Перед новоствореним закладом поставили завдання виявляти, комплектувати, вести облік та зберігати документи світового українства, а тому основні зусилля колектив спрямував на встановлення зв'язків із зарубіжними українськими громадами, музеями та бібліотеками, а також вітчизняними установами, що зберігають документи зарубіжного українства.

З перших днів свого існування ЦДАЗУ активно поповнюється цікавими документами з історії суспільно-політичного, культурного та духовного (релігійного) життя зарубіжного українства ХХ ст. – поч. ХХІ ст., рідкісними рукописними книгами та стародруками середини ХVІ – поч. ХХ ст., раритетними книжковими та періодичними українськомовними виданнями, що виходили друком у багатьох країнах світу (Австрія, Канада, Німеччина, Польща, США, Франція, Чехословаччина та ін.) та музейними предметами. Вагоме місце серед фондів архіву посідають цінні картографічні та філокартичні документи ХІХ–ХХ ст., метричні книги греко-католицьких парафій Пряшівщини за 1779–1885 рр.

За 10 років працівники архіву налагодили контакти з представниками української діаспори багатьох країн світу, зокрема, з донькою митців Василя та Антоніни Цибульських – Анною Цибульською (Австралія); донькою історика та громадського діяча Романа Бжеського – Маргаритою Бжеською-Андрасе (Бразилія); доньками відомого громадсько-політичного діяча Павла Дорожинського – Лярисою та Оксаною Струк-Дорожинськими (Канада); головою Об'єднання українців «Закерзоння» в Торонто (Канада) – Мирославом Іваником;

директором Бібліотеки та Архіву ім. Т. Шевченка Союзу Українців у Великій Британії – Людмилою Пекарською; директором Українського музею-архіву у Клівленді (США) – Андрієм Фединським; родинами відомих громадських діячів – Раїси та св. п. Валентина Кохно, Петра та Ольги Матул (США) та багатьох інших. Надійним партнером упродовж всієї діяльності ЦДАЗУ є Фондація імені Олега Ольжича (Україна). Серед останніх матеріалів, переданих Фондацією – документи українського громадського діяча Михайла Герця (США), який усе своє життя присвятив поширенню інформації про голодомор 1932-1933 років та визнанню його геноцидом українського народу.

Західна українська діаспора зробила значний внесок у

збереження національних традицій. Досягати цієї мети стало можливим завдяки заснуванню суспільно-політичних організацій, зокрема, Світового Конгресу Українців, молодіжних українських організацій – «Пласт», «Сокил», відродженню богословсько-історичної спадщини на ідеологічних засадах автокефалії української церкви, а також створенню освітніх, наукових та культурних закладів тощо. Усі ці напрями діяльності світового українства відображено в документах ЦДАЗУ, які й досі залишаються малодослідженими та невідомими широкому загалу нашого суспільства.

Громадсько-політична, науково-освітня та релігійна діяльність української діаспори впродовж ХХ ст. репрезентована документами Державного центру Української Народної Республіки в екзилі, Світової координаційної ради, ідеологічно споріднених націоналістичних організацій, Світової федерації українських жіночих організацій, Українського національного об'єднання Канади, Української національної єдності у Франції, Українського конгресового комітету Америки, Українського визвольного фонду, православного братства імені митрополита В. Липківського, Українського вільного університету, Української господарської академії в Подебрадах, Українського наукового інституту в Берліні та інших.

Важливою складовою архівних фондів ЦДАЗУ є документальні зібрання бібліографа П. Зленка, театрального актора та режисера М. Міленка (Чехословаччина), військового та громадського діяча Г. Порохівського, дипломата та громадсько-політичного діяча К. Мацієвича (Румунія), історика, пу-

бліциста, літературознавця та дипломата І. Боршака, поетеси та письменниці Н. Замулко-Дюбуше, першоєрарха УАПЦ в діаспорі митрополита Полікарпа (Сікорського), науковця та громадсько-політичного діяча А. Жуковського (Франція), поетеси та письменниці Г. Черінь, письменника, публіциста, громадсько-політичного діяча О. Лашенка (США), журналіста та громадського діяча М. Селешка (Канада), письменника, літературознавця О. Дека (Ізраїль) та багатьох інших.

Цінність документальних зібрань наших земляків, які проживали за кордоном у багатьох країнах світу, підсилюють музейні предмети, що потрапили до нас у складі архівних колекцій. У музейному фонді ЦДАЗУ зібрано рідкісні військові нагороди родини Сухенків (Італія) – борців за незалежність доби визвольних змагань; особисті речі архієпископа С. Біляка (США); кліше фотографій, оригінали печаток і штампів різних установ та організацій української діаспори, приміром: Ліги Націй Східної Європи, Українського Академічного Комітету в Празі, Української драматичної студії в Празі.

ЦДАЗУ відкритий для співпраці з дослідниками та громадськістю і знаходиться в постійному пошуку нових форм використання інформації документів. Новини з життя установи регулярно розміщуються на веб-сайті архіву та сторінці у мережі Facebook. Важливим напрямом діяльності архіву є постійне інформування громадськості про склад і зміст документів зарубіжної українки, проведення екскурсій, читання лекцій, організація наукових диспутів та архівних практикумів, публікація цікавих та цінних архівних документів на сторінках наукових видань та у ЗМІ.

Ми підготували близько 90 стаціонарних та онлайн-вих виставок архівних документів. З метою розширення географії користувачів архіву, їх соціального та вікового кола, стаціонарні виставки все частіше набувають статусу мандрівних і слугують важливою складовою різноманітних наукових заходів, зустрічей з громадськістю тощо. Зокрема, виставка

«Натхненні Батьківщиною: творчість українських митців за кордоном» експонувалась під час Міжнародної науково-практичної конференції «Ерделівські читання» (Закарпатська академія мистецтв), виставка «Ми – діти твої, Україно» – демонструвалась в українській школі «Веселка» (м. Гаага, Нідерланди) та Центрі підтримки і розвитку української культурної спадщини «Трембіта» (м. Афіни, Греція).

Працівники установи до ювілею архіву показали виставки «Миті історії: фрагменти виставкової діяльності ЦДАЗУ» та «Безцінний спадок українців». Вони стали своєрідним символом поваги всім українцям, які присвятили своє життя збереженню документальної спадщини нашого народу.

У день свого десятиріччя ЦДАЗУ організував прес-конференцію, яка проходила в Українському національному інформаційному агентстві «Укрінформ» та стала гарним приводом для ознайомлення громадськості з колекціями архіву. На окремих стендах демонструвались маловідомі раритети та музейні предмети з фондів ЦДАЗУ: документи та особисті речі протодіякона Василя Потієнка – голови Всеукраїнської православної церковної ради, активного діяча УАПЦ в Україні та за кордоном, а також Павла Дорожинського – члена багатьох українських еміграційних організацій, Голови Центрального Проводу ОУН (державників) та засновника часопису «Українське Слово».

Всі ці роки ЦДАЗУ гідно виконував покладену на нього місію. Підтвердженням цього є численні подяки, які до свого десятиріччя отримав колектив архіву від друзів, колег і партнерів. Вітання надходили з різних куточків світу: Великої Британії, Греції, Італії, Нідерландів, США, України, Франції. Приємним подарунком архіву з нагоди круглої дати став випуск серії поштових марок та конвертів.

Ірина МАГА,

директор Центрального державного архіву зарубіжної українки

Український Лондон

Продовження. Початок у № 2(82).

4. Британська бібліотека та українка в ній.

В історії Британської Бібліотеки (The British Library) є два дивовижні факти, які тут виділю. Король Георг III перед смертю заповів підданам свою книгозбірню з умовою, що всі його книги будуть доступними всім охочим. Посередині нового корпусу бібліотеки звели кількоповерховий скляний саркофаг-колодязь, де й розмістили у всіх на виду 65 000 томів справжніх фоліантів. Вийшло й романтично, і практично. Прямо за столами різноманітних кав'ярень можна не лише споглядати цей духовний скарб нації, а й доторкнутися до нього – руками й очима. Є ще одна історична особа, якій народи світу, зокрібно

і українці, мають завдячувати тому факту, що практично всі присутні книжкові новинки різними мовами з усього світу стабільно поповнюють кількасоткілометрові полиці цієї чи не найбільшої книгозбірної земної кулі. На початку XIX ст. директором цієї бібліотеки став італієць Антоніо Паніцці. Будучи італійським патріотом, він добився прийняття англійським парламентом спеціального закону, за яким і досі стало виділяються шедри кошти із державної скарбниці для придбання книг інших націй.

Про українку в цій бібліотеці в цікавій і захопливій ретроспективі може говорити годинами Ольга Керзюк – наша землячка, працівниця відділу книг східноєвропейських країн. Був приємно здивований, коли через комп'ютерну мережу «засвітилися» в каталозі цієї книгозбірні й мої власні наукові видан-

ня. Шлях усіх українських книг до Лондона проходить через Львів. Пані Оля – активіст тутешніх українських організацій. Познайомився з нею під час пікетування Посольства Росії. Тут на фото вона з легендарною людиною – поетом Андрієм Легітом, який пройшов війну із дивізією «Галичина» до Ріміні й Лондона, вижив, був активним редактором і видавцем.

І ще один повчальний приклад для наших в Україні, хто причетний до бібліотечної справи. Читачем цієї бібліотеки може стати будь-який громадянин світу, який приїде до Лондона. Щоб отримати читацький квиток на рік чи навіть і п'ять років, слід буде подати на рецепції лише один документ, який засвідчує особу та її місце проживання. Якщо не паспорт, то можна й водійські права, і навіть банківську картку. Кви-

ток, а отже доступ до читальних залів, отримуєш упродовж кількох хвилин. До того ж безкоштовно.

Окремий захопливий сюжет може бути про «мандрівку» замовленої читачем книги у спеціальному «човнику» лабіринтами чотирьох підземних поверхів. Усе автоматизовано й комп'ютеризовано: від замовлення книги вдома до її отримання в читальній залі. Фантастика! І в тому фантастичному середовищі не пасинками, а повноправними членами світового книжкового моря почувуються Українські Книжки.

5. Книжки-обманки «Української видавничої спілки» в Лондоні.

Нарешті, натрапив на те, що шукав довго. Тепер маю власний комплект знаменитих книжок-обманок, за якими всі підрадянські роки несамовито нишпорили кегебісти. Уявіть собі: берете до рук червонообкладинковий кишеньковий збірник «Матеріали XXV з'їзду КППС» видання політвидаву України, а з 3 чи 5-ї сторінки й далі до кінця – твори Степана Бандери. Або коротка історія УПА. Або брошура «Хто такі бандерівці та за що вони борються». Або про Голодомор 1933 року. Цей ряд можна продовжувати. Українські видавці в Лондоні вдавалися до різних способів поширення правдивого друкованого слова на терени підрадянської України. Один із ефективних – випуск книжок-обманок. Оформлялося таким же поліграфічним способом відоме в СРСР видання, здебільшого суспільно-політичного характеру, повторювався слово в слово його титул і вихідні відомості, а під цією «вдяганкою» подавався «бандерівсько-націоналістичний контекст».

Книги такі потрапляли в СРСР різними каналами. Найчастіше – через туристів-українців, які жили у вільному світі. Рідше – перевірених діаспорою радянських артистів, спортсменів. Поверхах радянські митники лише вдово-

лено посміхалися, коли бачили в руках пасажирів такі видання. За моїми підрахунками, здійсненими в архіві Української Видавничої Спілки в Лондоні, у такий спосіб тут було випущено й переправлено в радянську Україну понад два десятки назв «диверсійної» літератури різних форматів. Найунікальніший фоліант – майже 700-сторінкове видання, формату А-4, статей і виступів Степана Бандери, вдягнуте в червону оправу із золотим тисненням назви: «З історії колективізації сільського господарства західних областей Української РСР». На жаль, навіть у наших музеях

ку ціну лиш за те, що не приховувала свого українського патріотизму. Ось те, що вибивало з колії і водночас загартувало: вбивство ворогами українства улюбленого меншого брата, смерть середнього, виселення сім'ї з рідного гнізда під час операції «Вісла», арешт за співпрацю з українським підпіллям, київська в'язниця, а згодом 10-літня каторга на Колимі в одному з таборів сталінського ГУЛАГу. І ніби як відплата за пережите, доля посилає їй у хрущовську відлигу шанс опинитися на Заході, у вільному світі, й там знайти свою долю. Тут, у Лондоні, вона сповна

реалізує і свій Богом даний талант до малювання. Пані Іванка по-своєму бачить земну красу і в дивовижний спосіб її відтворює. За сприяння Бібліотеки і Архіву ім. Т. Шевченка Союзу Українців у Великій Британії (СУБ) світ побачили два альбоми її акварелей і малюнків – «Мозаїка Весни» та «Барви Літа», організувалися її персональні виставки. Роботи цієї самотньої художниці

експонуються в музеях Лондона, Києва, а також у приватних колекціях Польщі, Великобританії, України. А нещодавно в Україні побачила світ її багата на маловідомий фактаж і сильна за змістом книга-сповідь «Дорогами минулого».

Поховавши чоловіка, колишнього юного дивізійника Української Національної Армії, Іванна Осипівна і в свої 90 років не склала руки. Як фахівця бібліотечної справи її можна завжди зустріти в двох найголовніших українських бібліотеках Лондона – СУБу та Катедрального собору Пресвятої Родини. Найбільше ж вражає її оптимізм, вогник надії в очах, готовність прийти на поміч і доброта, яку випромінює серце цієї дивовижної української емігрантки.

Микола ТИМОШИК

Продовження в наступному номері

книги (в Києві, Острозі, Львові, Березанях) таких видань немає. Там і досі йдеться про «першого українського друкаря Івана Федорова», про спільне слов'янське друкарство... Що вже говорити про ширше побутування цього фактажу, який має такий сильний виховний і патріотичний заряд. Для наших неукраїнських за духом ЗМІ це зазвичай «неформат»...

6. Емігрантка Іванка: одна з мільйонів долів.

Іванка Пшепюрська-Машак – одна з небагатьох, хто сьогодні представляє так звану старшу, політичну, еміграцію українців у Лондоні. Її доля напевно приголомшує крутими й несправедливими виразами, її високий життєвий чин не може не захоплювати. Народжена в Галичині в інтелігентній родині греко-католицького священика, вона з юних літ змушена була платити висо-

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво № 352-24ПР, серія ЧГ, від 6 березня 2007 року
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М.Гоголя код 02125668 ДКСУ м. Київ МФО 820172

(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н.П., редактор,
Бойко О.Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О.В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О.Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П.В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г.В., докт. філол. наук, проф.,
Стребкова І.О., канд. філол. наук.

Макет та верстка — Іваницька О.І.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою, кімната 210 вул. Графська, 2, м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net, diaspora@ndu.edu.ua

<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spiwpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/widannya-ukrajinskij-dim>